

KOSZTY PROCESU I KOSZTY SĄDOWE W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Małgorzata Manowska, Anna Rafalska

PRAWO W PRAKTYCE

Wolters Kluwer

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Przykłady

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Pytania
Zadania

Rozwiązania
Odpowiedzi

Stanowisko stron
Pogląd

Orzecznictwo

Literatura

Historia

Nowe przepisy

KOSZTY PROCESU I KOSZTY SĄDOWE W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Małgorzata Manowska, Anna Rafalska

PRAWO W PRAKTYCE

Stan prawny na 20 stycznia 2017 r.

Wydawca

Klaudia Szawłowska-Milczarek

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

Joanna Pastuszka

Łamanie

Fotoedytor

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2017

ISBN: 978-83-8107-190-1

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział I	
Pojęcie i skład kosztów procesu i kosztów sądowych	19
1. Definicja kosztów procesu	19
1.1. Wynagrodzenie pełnomocnika procesowego jako koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony	20
1.2. Koszty mediacji	26
1.3. Charakter katalogu kosztów procesu	30
2. Pojęcie, charakter i rodzaje opłat sądowych	32
2.1. Obowiązek uiszczania opłat sądowych	33
2.2. Rodzaje opłat sądowych	33
2.2.1. Opłata stała	34
2.2.2. Opłata stosunkowa	46
2.2.3. Opłata podstawowa	51
2.2.4. Opłata tymczasowa	53
2.3. Rygor zwrotu pisma bez wzywania do usunięcia braku fiskalnego pisma procesowego	58
2.4. Opłaty od środków zaskarżenia	62
3. Opłaty sądowe w procesie – wybrane zagadnienia szczegółowe	70
3.1. Kumulacja roszczeń	70

3.2. Opłaty sądowe w sprawach o rozwód, separację, unieważnienie małżeństwa	73
3.3. Opłaty sądowe w postępowaniach odrębnych	74
4. Opłaty sądowe w postępowaniu nieprocesowym – wybrane zagadnienia szczegółowe	79
4.1. Rodzaj opłaty sądowej pobieranej w postępowaniu nieprocesowym	79
4.2. Opłata sądowa w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego	91
4.2.1. Opłata sądowa od wniosku dotyczącego zmiany rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej	92
4.2.2. Opłata sądowa od wniosku o podział majątku wspólnego	95
4.3. Opłata sądowa w sprawach z zakresu prawa rzeczowego	97
4.3.1. Opłata sądowa od wniosku o ustanowienie służebności oraz od wniosku o stwierdzenie nabycia praw przez zasiedzenie	97
4.3.2. Opłata sądowa od wniosku dotyczącego zarządu rzeczą wspólną	99
4.3.3. Opłata sądowa od wniosku o zniesienie współwłasności	104
4.4. Opłata sądowa w sprawach o wpis w księdze wieczystej	105
4.4.1. Opłata sądowa od wniosku o wpis prawa użytkowania wieczystego	105
4.4.2. Opłata sądowa od wniosku o wpis udziału w prawie własności	107
4.4.3. Opłata sądowa w sprawach dotyczących nabycia kilku udziałów w prawie własności przez jedną osobę	112
4.4.4. Opłata sądowa w sprawach o wpis nabywcy spółki prawa handlowego	117
4.4.5. Opłata sądowa od wniosków o wpis do różnych ksiąg wieczystych	120
4.4.6. Opłata sądowa od wniosku o wpis zmiany treści ograniczonych praw rzeczowych	121

4.4.7. Opłata sądowa od wniosku o wpis praw osobistych i roszczeń	123
4.4.8. Opłata sądowa od wniosku o wpis prawa odrębnej własności lokalu	125
4.5. Opłata sądowa w sprawach spadkowych	132
4.5.1. Opłata sądowa od wniosku o stwierdzenie nabycia spadku	132
4.5.2. Opłata sądowa od wniosku o stwierdzenie nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego ...	135
4.5.3. Opłata sądowa od wniosku o dział spadku ...	137
4.6. Opłata sądowa w sprawach rejestrowych	140
4.7. Opłata sądowa w innych sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym	146
5. Wydatki sądowe	147
5.1. Pojęcie i katalog wydatków sądowych	147
5.2. Zaliczka na pokrycie wydatków	149
5.3. Wydatki związane z pełnieniem roli świadka	151
5.3.1. Zwrot kosztów podróży	152
5.3.2. Zwrot kosztów noclegu i utrzymania w miejscu wykonywania czynności sądowej ...	160
5.3.3. Zwrot zarobku lub utraconego dochodu	161
5.3.4. Zwrot innych kosztów poniesionych przez świadka	166
5.4. Wydatki związane z opinią biegłego	168
5.4.1. Prawo biegłego do wynagrodzenia	168
5.4.2. Fałszywa opinia jako przesłanka wpływająca na prawo biegłego do wynagrodzenia	179
5.4.3. Nierzetelna opinia jako przesłanka wpływająca na prawo biegłego do wynagrodzenia	182
5.4.4. Złożenie opinii z opóźnieniem jako przesłanka wpływająca na prawo biegłego do wynagrodzenia	186
5.4.5. Wynagrodzenie biegłego za stawiennictwo w sądzie	188
5.4.6. Zwrot wydatków poniesionych przez biegłego	189

5.4.7. Zwrot kosztów poniesionych przez tłumacza ...	191
5.5. Tryb przyznania wynagrodzenia i zwrotu kosztów świadkom, biegłym, tłumaczom	199
6. Koszty procesu ponoszone przez stronę	205
6.1. Zwrot kosztów przejazdu strony do sądu	206
6.2. Zwrot stronie utraconego zarobku	210
6.3. Tymczasowe ponoszenie kosztów strony przez Skarb Państwa	213
7. Koszty pełnomocnika procesowego	214
7.1. Koszty procesu strony występującej osobiście w postępowaniu lub zastępowanej przez pełnomocnika niebędącego profesjonalistą	215
7.2. Koszty procesu strony zastępowanej przez profesjonalnego pełnomocnika	216
7.2.1. Koszty pełnomocnika inne niż wynagrodzenie	217
7.2.2. Wynagrodzenie pełnomocnika	227

Rozdział II

Zwolnienie od kosztów sądowych	238
1. Przesłanki i skutki zwolnienia od kosztów sądowych	238
1.1. Zwolnienie od kosztów o charakterze przedmiotowym i podmiotowym	238
1.1.1. Zwolnienie od kosztów z powodu oczywistej zasadności zażalenia	239
1.1.2. Zwolnienie od kosztów w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	241
1.2. Zwolnienie od kosztów sądowych udzielone na wniosek strony	252
1.2.1. Wniosek osoby fizycznej	252
1.2.2. Wniosek osoby prawnej lub innego podmiotu niebędącego osobą fizyczną	265
1.2.3. Odmowa zwolnienia od kosztów sądowych z powodu oczywistej bezzasadności roszczenia lub obrony praw	269
2. Konsekwencje zwolnienia od kosztów sądowych oraz odmowy zwolnienia od obowiązku ich ponoszenia	270

2.1. Skutki całkowitego lub częściowego zwolnienia od kosztów sądowych	270
2.2. Skutki zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych	274
2.3. Skutki oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych	287
2.4. Skutki odrzucenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych	292

Rozdział III

Orzekanie o kosztach procesu	295
1. Żądanie zwrotu kosztów procesu i kosztów sądowych ...	295
1.1. Obowiązek złożenia wniosku o zasądzenie zwrotu kosztów procesu	295
1.2. Termin do złożenia wniosku o zasądzenie zwrotu kosztów procesu	298
1.3. Treść wniosku o zasądzenie zwrotu kosztów procesu	310
1.4. Związaną sądu treścią wniosku o zasądzenie zwrotu kosztów procesu	313
2. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu i kosztach sądowych ...	316
2.1. Czas rozstrzygnięcia o kosztach procesu	316
2.2. Treść rozstrzygnięcia o kosztach procesu	327
3. Podmioty uprawnione do orzekania o kosztach procesu	331

Rozdział IV

Zasady ponoszenia kosztów procesu	339
1. Zasada odpowiedzialności za wynik procesu – reguła podstawowa	339
2. Zasada odpowiedzialności za wynik sprawy – reguły uzupełniające	349
2.1. Wzajemne zniesienie kosztów lub stosunkowe ich rozdzielenie	349
2.2. Obciążenie jednej strony obowiązkiem zwrotu wszystkich kosztów	358
3. Zasada słuszności	362

4. Zasada zawinienia	374
5. Rozstrzygnięcie o kosztach sądowych	379

Rozdział V

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu i kosztach sądowych

a współuczestnictwo procesowe	386
1. Uwagi ogólne	386
2. Współuczestnictwo materialne	387
3. Współuczestnictwo formalne	394
4. Podział współuczestnictwa procesowego z punktu widzenia obowiązku ponoszenia kosztów procesu i kosztów sądowych	397
4.1. Trudności związane z kwalifikacją współuczestnictwa procesowego	397
4.2. Wnoszenie opłat sądowych i zaliczek na poczet wydatków przez współuczestników procesowych ...	405
4.3. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu w przypadku współuczestnictwa procesowego	415

Rozdział VI

Zaskarżalność rozstrzygnięcia o kosztach procesu	426
1. Zaskarżanie orzeczeń o kosztach procesu wydanych przez referendarza sądowego	426
2. Zaskarżanie orzeczeń o kosztach procesu wydanych przez sąd pierwszej instancji	433
3. Zaskarżanie orzeczeń o kosztach procesu wydanych przez sąd drugiej instancji	448

Rozdział VII

Zasady rozliczania kosztów postępowania nieprocesowego ...	455
1. Uwagi ogólne	455
2. Reguły szczególne rozliczania kosztów postępowania nieprocesowego	458
2.1. Sprzeczność interesów uczestników postępowania ...	458
2.2. Różny stopień zainteresowania wynikiem sprawy ...	463
2.3. Brak sprzeczności interesów oraz brak różnego stopnia zainteresowania wynikiem sprawy	464

3. Rodzaje rozstrzygnięć o kosztach postępowania nieprocesowego na podstawie art. 520 § 2 i 3 k.p.c.	469
3.1. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania nieprocesowego na podstawie art. 520 § 2 k.p.c.	469
3.2. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania nieprocesowego na podstawie art. 520 § 3 k.p.c.	471
4. Przepisy szczególne dotyczące reguł ponoszenia kosztów postępowania nieprocesowego	474
5. Formułowanie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania nieprocesowego	476
6. Reguły rozliczania kosztów postępowania odwoławczego rozpoznawanego w trybie nieprocesowym	482
Bibliografia	485

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

k.c.	– ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
k.h.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.) – nieobowiązujące
k.k.	– ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1137 z późn. zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
k.p.a.	– ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm.)
k.p.c.	– ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1822 z późn. zm.)
k.r.o.	– ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.)
k.s.h.	– ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1578 z późn. zm.)
pr. bank.	– ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1988)
pr. stow.	– ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1393 z późn. zm.)

- p.w.k.r.s. – ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 121, poz. 770 z późn. zm.)
- r.k.p.a. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. poz. 1714)
- r.k.p.r.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. poz. 1715)
- r.k.w.t. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 lutego 2016 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie teleinformatycznym (Dz. U. poz. 312 z późn. zm.)
- r.o.a. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800 z późn. zm.)
- r.o.r.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. poz. 1804 z późn. zm.)
- r.p.p.s. – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz. U. poz. 167)
- r.w.b. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym (Dz. U. poz. 518)
- r.w.o.z. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 574)
- r.w.t.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego (Dz. U. Nr 15, poz. 131 z późn. zm.)

- r.w.w.c. z 1996 r. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 154, poz. 753 z późn. zm.) – nieobowiązujące
- r.z.k.s. – rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 marca 2002 r. w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy (Dz. U. Nr 27, poz. 271 z późn. zm.)
- u.k.s.c. – ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 623 z późn. zm.)
- u.k.s.c. z 1967 r. – ustawa z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 z późn. zm.) – nieobowiązująca
- u.k.w.h. – ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 790 z późn. zm.)
- u.s.p. – ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 2062 z późn. zm.)
- ustawa o KRS – ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 687 z późn. zm.)
- u.w.l. – ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1892)

Czasopisma

- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
- KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
- M. Praw. – Monitor Prawniczy
- NP – Nowe Prawo
- OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór urzędowy – Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPC	– Przegląd Prawa Cywilnego
PPE	– Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkl.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Inne

LEX	– system informacji prawnej Wydawnictwa Wolters Kluwer
SN	– Sąd Najwyższy

WSTĘP

Książka *Koszty procesu i koszty sądowe w postępowaniu cywilnym* stanowi próbę wspólnego omówienia zagadnień praktycznych dotyczących problematyki szeroko rozumianych kosztów procesu, uregulowanej zarówno w kodeksie postępowania cywilnego, jak i w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a także w aktach prawnych wykonawczych do tych ustaw. Problematyka ta, aczkolwiek stanowi zagadnienie poboczne w stosunku do głównego celu procesu cywilnego i postępowania nieprocesowego, jakim jest merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, budzi wiele trudności i wątpliwości w praktyce. Dlatego też przedstawiane zagadnienia zostały szczegółowo omówione i poparte orzecznictwem sądów oraz przykładami zaczerpniętymi z praktyki sędziego i referendarza sądowego. Z tego też względu książka może służyć jako pomoc w codziennej pracy sędziego, referendarza sądowego, adwokata i radcy prawnego. Będzie ona również przydatna w nauce do egzaminów sędziowskiego, adwokackiego i radcowskiego.

Małgorzata Manowska
Anna Rafalska

Rozdział I

POJĘCIE I SKŁAD KOSZTÓW PROCESU I KOSZTÓW SĄDOWYCH

1. Definicja kosztów procesu

Definicja kosztów procesu zawarta została w art. 98 oraz art. 98¹ k.p.c. Aczkolwiek przepisy te stanowią o kosztach procesu, to będzie tu chodziło także o koszty innych postępowań niż proces. Niektóre bowiem z przepisów wymienionych w dziale dotyczącym zwrotu kosztów procesu znajdą zastosowanie – odpowiednio lub wprost – w postępowaniu nieprocesowym, egzekucyjnym, zabezpieczającym.

W art. 98 § 1 k.p.c. ustawodawca, niezależnie od później uregulowanego katalogu tych kosztów, wskazał, że są to **koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony**. Nawet zatem wtedy, gdy poniesione przez stronę koszty procesu mieszczą się w katalogu wymienionym w art. 98 § 2 i 3 k.p.c., to nie zostaną one uznane za podlegające zwrotowi koszty procesu, jeśli ich poniesienie nie było celowe dla dochodzenia praw bądź obrony.

1.1. Wynagrodzenie pełnomocnika procesowego jako koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony

W świetle brzmienia art. 98 § 1 k.p.c. strona nie może np. domagać się zwrotu wynagrodzenia kilku pełnomocników ustanowionych przez nią w jednej sprawie, gdyż – niezależnie od stopnia skomplikowania sprawy – nie jest to celowe ani dla dochodzenia roszczeń, ani dla obrony procesowej. Przez stronę należy w tym wypadku rozumieć nie tylko jeden podmiot, lecz także współuczestników jednolitych (najczęściej także koniecznych), którzy działają tak jak jedna osoba, gdyż przysługuje im legitymacja łączna. W przypadku każdego innego współuczestnictwa procesowego każdy podmiot może domagać się zwrotu kosztów wynagrodzenia pełnomocnika ustanowionego wyłącznie przez niego. Problematyczny natomiast jest zwrot kosztów wynagrodzenia pełnomocnika w przypadku ustanowienia jednego pełnomocnika przez kilku współuczestników. W większości orzeczeń Sąd Najwyższy zajmuje stanowisko, że dla ustalenia wysokości wynagrodzenia pełnomocnika **decydująca jest wartość sprawy, nie zaś liczba podmiotów**, które występują z roszczeniami w postępowaniu. Z orzeczeń tych wynika przy tym, że powyższa reguła dotyczy każdego rodzaju współuczestnictwa – tak materialnego, jak i formalnego.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 1980 r., II CZ 79/80, OSNC 1981, nr 2–3, poz. 37

Okoliczność, że w tej samej sprawie występują trzej powodowie, którzy ponieśli szkody w tym samym wypadku, reprezentowani przez jednego adwokata, mimo że wystawili odrębne pełnomocnictwa, nie uzasadnia zasądzenia na rzecz każdego z powodów oddzielnie kosztów zastępstwa adwokackiego.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2011 r., I UZ 15/11, LEX nr 1413498

Wygrywającym proces współuczestnikom, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c., reprezentowanym przez tego samego radcę prawnego, sąd przyznaje zwrot kosztów w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu jednego pełnomocnika.

Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1963 r., III PO 17/63, OSNC 1964, nr 6, poz. 107

Współuczestnikom procesu zastąpionym przez jednego adwokata, w razie wygrania przez nich sprawy, sąd przyznaje zwrot kosztów procesu z tytułu poniesionych przez nich wydatków na opłacenie pełnomocnika procesowego w wysokości jednego wynagrodzenia należnego adwokatowi w granicach stawek określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 kwietnia 1961 r. w sprawie wynagrodzenia adwokatów za wykonywanie czynności zawodowych (Dz. U. Nr 24, poz. 118)¹.

Prezentowane jest również **odmienne stanowisko**, że w przypadku ustanowienia przez współuczestników (szczególnie formalnych) jednego pełnomocnika każdemu z nich należy się zwrot kosztów wynagrodzenia pełnomocnika w wysokości uzależnionej od rodzaju sprawy. Pogląd taki wyrażono w poniższych orzeczeniach.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., III CZP 58/15, LEX nr 1801480

Współuczestnikom formalnym (art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c.), reprezentowanym przez jednego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, należy się zwrot kosztów procesu obejmujących jego wynagrodzenie ustalone odrębnie w stosunku do każdego współuczestnika. Sąd powinien jednak obniżyć to wynagrodzenie, jeżeli przemawiają za tym nakład pracy pełnomocnika, podjęte przez niego czynności oraz charakter sprawy (art. 109 § 2 k.p.c.).

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 30 października 2014 r., I ACa 427/14, LEX nr 1552042

Każdemu z wygrywających proces współuczestników reprezentowanych przez tego samego adwokata lub radcę prawnego sąd winien zasądzić zwrot kosztów zastępstwa procesowego.

¹ Obecnie kwestie te reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800 z późn. zm.).

Wyroki Sądu Apelacyjnego w Lublinie: z dnia 13 października 2014 r., I ACa 384/14; z dnia 16 lipca 2014 r., I ACa 218/14, LEX nr 1540915; LEX nr 1498956

W aktualnym stanie prawnym każdemu z wygrywających proces współuczestników reprezentowanych przez tego samego adwokata lub radcę prawnego sąd winien zasądzić zwrot kosztów zastępstwa procesowego w wysokości wynagrodzenia jednego pełnomocnika. Argumentem na rzecz takiego stanowiska jest treść art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którym „strona przegrywająca” obowiązana jest zwrócić koszty procesu „przeciwnikowi”. Tym samym każdemu ze współuczestników procesu wygrywającemu sprawę należy się od strony przegrywającej zwrot poniesionych przez niego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego obejmującego wynagrodzenie adwokata (radcy prawnego).

Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 8 lipca 2013 r., I ACz 1316/13, LEX nr 1413366

Nieuzasadnione jest stanowisko, zgodnie z którym w razie reprezentowania współuczestników formalnych, o jakich mowa w art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c., przez jednego pełnomocnika należy się im zwrot wydatków związanych z jego ustanowieniem sprowadzający się jedynie do jednego wynagrodzenia. Prowadzi to bowiem do nieuzasadnionego zwolnienia strony przegrywającej proces od obowiązku zwrotu stronie go wygrywającej rzeczywiście poniesionych przez nią niezbędnych kosztów obrony jej praw, a tym samym narusza zasadę wyrażoną w art. 98 § 1 k.p.c.

Drugie z przedstawionych stanowisk nie zasługuje na aprobatę. Reprezentacja strony, o jakiej mowa w art. 98 § 3 k.p.c., odpowiada bowiem prowadzeniu sprawy w rozumieniu § 2 i następnych r.o.a. oraz § 2 i następnych r.o.r.p.² Pełnomocnik zatem powinien otrzymać wynagrodzenie zgodne z odpowiednim rozporządzeniem

² Por. rozważania poczynione przy rozstrzyganiu innego problemu, zawarte w postanowieniu SN z dnia 17 kwietnia 2013 r., V CZ 125/12, LEX nr 1341728, w postanowieniu SN z dnia 6 lutego 2013 r., V CZ 87/12, LEX nr 1294194, oraz w postanowieniu SN z dnia 8 marca 2012 r., V CZ 153/11, LEX nr 1215165.

Ministra Sprawiedliwości w zależności od przedmiotu sprawy, a nie od liczby reprezentowanych podmiotów. Nie przemawia na rzecz poglądu przeciwnego argument, że obowiązkiem przegrywającego proces jest zwrot pełnych kosztów przeciwnikowi. W ten bowiem sposób to strona wygrywająca (wielopodmiotowa) kształtowałaby w istocie wysokość należnych kosztów, nie zaś przepisy prawa. Za koszty pełne należy uznać zatem koszty za prowadzenie sprawy, które podlegają podziałowi względem współuczestników. Oprócz możliwości zliczenia wówczas łącznej wartości przedmiotu sprawy, ukształtowanej przez wielopodmiotowość, sąd może podwyższyć wynagrodzenie należne pełnomocnikowi, biorąc pod uwagę nie tylko rodzaj i stopień zawichości sprawy, lecz także – w szczególności – wymagany nakład pracy adwokata bądź radcy prawnego, wartość przedmiotu sprawy, obszerność zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego itp. (art. 109 § 2 k.p.c., § 15 ust. 3 r.o.a., § 15 ust. 3 r.o.r.p.).

Prawidłowość powyższej tezy dodatkowo wydaje się obecnie potwierdzać brzmienie rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Zgodnie z § 17 pkt 2 r.o.a. w sprawach, o których mowa w § 11–13 r.o.a., za obronę lub reprezentowanie w tym samym postępowaniu kilku osób pobiera się opłatę od każdej z tych osób. Tożsamy zapis zawarty został w § 17 pkt 2 r.o.r.p. Sprawy, o których mowa w § 11–13 r.o.a. oraz w § 11–13 r.o.r.p., dotyczą wyłącznie stawek minimalnych w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia. Skoro tylko w tych sprawach prawodawca zezwolił na mnożenie opłat za czynności adwokackie i czynności radców prawnych przez liczbę reprezentowanych osób, to znaczy, że w pozostałych sprawach zabieg taki wprost nie jest dozwolony. W tych innych wynagrodzenie adwokata bądź radcy prawnego uzależnione jest od przesłanek przedmiotowych (rodzaju sprawy i wartości przedmiotu sprawy) i może być podwyższone na skutek zajścia okoliczności określonych w art. 109 § 2 k.p.c., a także w § 15 ust. 3 r.o.a. oraz w § 15 ust. 3 r.o.r.p.

Np.**Przykład 1**

Pozwani Antonina Wygrana i Jerzy Szczęsny wygrali w pierwszej instancji proces o zasądzenie solidarnie od nich na rzecz powódki Tomato S.A. kwoty 225.000 zł tytułem kary umownej. Pozwani byli zastępowani w toku procesu przez jednego adwokata Ludwika Mądrego.

- Zgodnie z § 2 pkt 7 w związku z § 15 ust. 3 r.o.a. przy wartości przedmiotu sprawy powyżej 200.000 zł stawka minimalna wynosi 10.800 zł.
- Sąd Okręgowy powinien zasądzić od pozwanej na rzecz powodów tytułem zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego kwoty po 5400 zł na rzecz każdego z pozwanych.
- W przypadku gdy wygrywającymi proces są pozwani, którzy ponoszą solidarną odpowiedzialność co do istoty sprawy, nie stosuje się regulacji art. 105 k.p.c.

Uwaga: przykład nie uwzględnia opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Np.**Przykład 2**

Powódka Anna Biedna wносиła o zasądzenie od pozwanego Towarzystwa Ubezpieczeniowego S.A. kwoty 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną w wypadku samochodowym. Powód Juliusz Biedny wniósł o zasądzenie na jego rzecz z tego samego tytułu kwoty 300.000 zł.

Sąd Okręgowy uwzględnił powództwa w całości. Powodowie zastępowani byli w toku procesu przez tego samego radcę prawnego Tomasza Skuteczne-go. Pomiędzy powodami zachodzi współuczestnictwo procesowe formalne.

- Gdyby każde z powodów wszczęło osobną sprawę sądową, sąd zasądziłby tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego na rzecz Anny Biednej kwotę 5400 zł, a na rzecz Juliusza Biednego kwotę 10.800 zł. Zgodnie bowiem z § 2 pkt 6 r.o.r.p. przy wartości przedmiotu sprawy powyżej 50.000 zł do 200.000 zł stawka minimalna wynosi 5400 zł. W myśl natomiast § 2 pkt 7 r.o.r.p. przy wartości przedmiotu sprawy powyżej 200.000 zł do 2.000.000 zł stawka minimalna wynosi 10.800 zł.
- W sytuacji, w której powodowie występowali z jednym z pozwem, wysokość stawki minimalnej wynagrodzenia radcy prawnego ustalana jest od sumy wartości przedmiotu sporu – czyli od kwoty 400.000 zł – i wynosi 10.800 zł, stosownie do § 2 pkt 7 r.o.r.p. Ta kwota podlega zasądzeniu na rzecz powodów proporcjonalnie do wielkości dochodzo-

nych przez nich roszczeń (100.000 zł i 300.000 zł). Powódce należy się zatem 25% kwoty 10.800 zł, czyli 2700 zł. Powodowi należy się natomiast 75% kwoty 10.800 zł, czyli 8100 zł.

Uwaga: przykład nie uwzględnia opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Wyjątek od zasady, że pełnomocnikowi należy się jedno wynagrodzenie za prowadzenie sprawy, niezależnie od zachodzącej po reprezentowanej przez niego stronie wielopodmiotowości, należałoby uczynić jedynie w przypadku połączenia spraw do wspólnego rozpoznania na podstawie art. 219 k.p.c. Wówczas to bowiem sąd w istocie rozpoznaje dwie sprawy, które połączył – albo tylko do wspólnego rozpoznania, albo także rozstrzygnięcia³. Wyjątek ten nie dotyczy już jednak rozstrzygnięcia o powództwie wzajemnym, jednak stawki wynagrodzenia pełnomocnika powinny zostać określone na podstawie łącznej wartości przedmiotu sprawy, chyba że sprawy te dotyczą roszczeń, co do których nie jest możliwe zliczenie, np. z jednej strony jest żądanie uchylenia uchwały (gdzie wynagrodzenie pełnomocnika zostało określone w wysokości stałej bez względu na przedmiot uchwały), a z drugiej – żądanie zasądzenia świadczenia.

W doktrynie prezentowana jest teza, że do sądu należy ocena, czy okoliczności i istota sporu wymagają, aby każdy ze współuczestników był reprezentowany przez własnego adwokata (radcę prawnego, rzecznika patentowego)⁴. Pogląd ten należy uznać co do zasady za nieaktualny. Decydowanie przez sąd o tym, czy każdy ze współuczestników sporu powinien być zastępowany przez własnego profesjonalnego pełnomocnika, prowadziłoby do rażącego naruszenia gwarancji procesowych strony. Stosunek pełnomocnictwa oparty jest na wzajemnym zaufaniu mocodawcy i pełnomocnika. Z tego względu niedopuszczalne jest wpływanie przez sąd na kwestię wyboru pełnomocnika, jeśli uprawnienie takie nie wynika z przepisów prawa (np. z ograniczeń co do kwalifikacji pełnomocnika). Możliwość podjęcia przez sąd decyzji co do tego, czy współuczestnicy sporu mają

³ Zob. postanowienie SN z dnia 3 lutego 2012 r., I CZ 164/11, LEX nr 1254636.

⁴ T. Bukowski, *Rozstrzyganie o kosztach procesu cywilnego*, Warszawa 1971, s. 110.

być zastępowani przez jednego pełnomocnika, czy też każdy z nich przez innego pełnomocnika, należałoby dopuścić – i to w wyjątkowych przypadkach – jedynie w przypadku ustanowienia dla współuczestników pełnomocnika z urzędu.

1.2. Koszty mediacji

Ustawodawca w art. 98¹ k.p.c. zaliczył do niezbędnych kosztów procesu **koszty mediacji**. Regulacja art. 98¹ § 1 k.p.c. dotyczy kosztów mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd. W przypadku gdy doszło do zawarcia ugody przed mediatorem, o sposobie rozliczenia kosztów postępowania mediacyjnego decydują strony, a w braku takiego postanowienia sąd powinien w postanowieniu o umorzeniu postępowania wzajemnie znieść koszty mediacji (art. 104¹ k.p.c.). W sytuacjach natomiast, gdy nie doszło do zawarcia ugody przed mediatorem bądź sąd nie zatwierdził ugody zawartej przed mediatorem, koszty mediacji podlegają wliczeniu do pozostałych kosztów postępowania i dzielą ich los. Rozstrzygnięcie o nich powinno nastąpić według reguł ogólnych – odpowiedzialności za wynik procesu, słuszności, zawinienia. W ramach zasady odpowiedzialności za wynik procesu możliwe zatem będzie zasądzenie zwrotu kosztów mediacji na rzecz strony, która wygrała proces w całości, albo też wzajemne ich zniesienie czy wreszcie stosunkowe rozdzielenie – w zależności od stosunku wygranej do przegranej części procesu (art. 98 § 1 i art. 100 k.p.c.). W oparciu o zasadę słuszności możliwe będzie odstąpienie od obciążenia strony przegrywającej kosztami mediacji bądź obciążenie jej tylko częścią tych kosztów (art. 102 k.p.c.). Na podstawie zasady zawinienia dopuszczalne będzie zasądzenie na rzecz pozwanego, który przegrał proces, zwrotu kosztów procesu, jeżeli pozwany nie dał powodu do wytoczenia sprawy i przy pierwszej czynności procesowej uznał powództwo (art. 101 k.p.c.). Możliwe też będzie włożenie na stronę obowiązku zwrotu kosztów mediacji niezależnie od wyników procesu, jeśli koszty te wywołane zostały niesumienne lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem tej strony, np. gdy strona ta sama wnosiła o skierowanie sprawy do mediacji, a następnie celowo nie podjęła żadnych czynności w toku postępowania mediacyjnego, prowadząc w ten sposób do przewlekłości postępowania.

Regulacja zawarta w art. 98¹ § 2 k.p.c. dotyczy rozliczenia kosztów **mediacji prowadzonej na podstawie umowy stron**. W przypadku gdy mediacja taka zakończyła się ugodą, nie zachodzi w ogóle konieczność jakiegokolwiek rozstrzygnięcia o kosztach mediacji. Konieczność taka powstanie, jeśli strony nie zawarły ugody przed mediatorem albo wprawdzie ugodę taką zawarły, ale sąd jej nie zatwierdził. Rozstrzygnięcie o kosztach mediacji podlega jednak wówczas dwójakiemu ograniczeniu. Przede wszystkim postępowanie cywilne musi zostać wszczęte nie później niż w ciągu trzech miesięcy od dnia zakończenia mediacji, która nie została zakończona ugodą, albo w ciągu trzech miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia o odmowie zatwierdzenia ugody przez sąd.

Przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulują **moment wszczęcia mediacji**, wiążąc go z chwilą doręczenia mediatorowi wniosku o przeprowadzenie mediacji (art. 183⁶ § 1 k.p.c.) i brakiem przesłanek negatywnych określonych w art. 183⁶ § 2 k.p.c.

Jeśli chodzi o zdarzenia stanowiące **moment zakończenia mediacji** i otwierające drogę do zastosowania art. 98¹ § 2 k.p.c., to można je podzielić na trzy grupy.

Grupa pierwsza obejmuje sytuację, w której mediacje zakończyły się ugodą, ale nie została ona zatwierdzona przez sąd. Trzymiesięczny termin, o jakim mowa w art. 98¹ § 2 k.p.c., biegnie wówczas od dnia uprawomocnienia się postanowienia sądu o odmowie zatwierdzenia ugody.

Grupa druga obejmuje szczególne sytuacje, gdy nie doszło do wszczęcia mediacji, ale z mocy przepisu szczególnego są one traktowane tak, jakby mediacja została wszczęta. Należą do nich przypadki odmowy przeprowadzenia mediacji określone w art. 183⁶ § 2 k.p.c.:

- przez stałego mediatora, niezależnie od tego, czy został on wskazany w umowie przez strony;
- przez osobę niebędącą stałym mediatorem, ale wskazaną w umowie stron jako mediator;

- przez osobę, do której strona zwróciła się o przeprowadzenie mediacji, albo przez drugą stronę, jeśli nie wyraziła ona zgody na osobę mediatora, przy jednoczesnym braku wskazania w umowie stron w ogóle osoby mediatora.

We wszystkich powyższych przypadkach zachowane zostają skutki przewidziane dla wszczęcia mediacji w odniesieniu do roszczenia objętego wnioskiem o przeprowadzenie mediacji, jeżeli strona wytoczy powództwo o to roszczenie:

- 1) w terminie trzech miesięcy od dnia, w którym mediator lub druga strona złożyli oświadczenie powodujące, że mediacja nie została wszczęta, albo
- 2) w terminie trzech miesięcy od dnia następnego po upływie tygodnia od dnia doręczenia wniosku o przeprowadzenie mediacji, gdy mediator lub druga strona nie złożyli oświadczenia o odmowie wszczęcia mediacji (art. 183⁶ § 3 k.p.c.).

Trzecia grupa zdarzeń stanowiących zakończenie mediacji obejmuje przypadki stwierdzenia – w protokole mediacji – ich negatywnego wyniku. Obowiązek sporządzenia takiego protokołu przewiduje art. 183¹² § 1 k.p.c.

Jeśli chodzi o **koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd**, to kwestie te reguluje przede wszystkim rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz. U. poz. 921). Maksymalne wynagrodzenie należne mediatorowi na podstawie tego rozporządzenia wynosi 2000 zł, a jego wysokość uzależniona jest od rodzaju i wartości sprawy. Do podlegających zwrotowi wydatków ogólnie natomiast zaliczają się koszty przejazdów, wynajmu pomieszczenia niezbędnego do przeprowadzenia posiedzenia mediacyjnego oraz korespondencji. Jeśli chodzi o **wydatki mediatora** przy mediacji prowadzonej na podstawie umowy stron, to określa je również powołane wyżej rozporządzenie. Wynagrodzenie mediatora natomiast określają strony w umowie, a w braku takiego określenia mogą znaleźć zastosowanie taryfy stosowane przez stałe ośrod-

ki mediacyjne bądź wreszcie odpowiednie zastosowanie znajdzie art. 735 § 2 k.c.

Wymienione wyżej koszty nie są jedynymi ponoszonymi przez strony w ramach postępowania mediacyjnego. W związku z odesłaniem przez art. 98¹ § 3 k.p.c. do odpowiedniego stosowania art. 98 § 2 i 3 k.p.c. do kosztów mediacji zaliczyć należy także koszty przejazdów strony lub jej pełnomocnika do mediatora, wynagrodzenie i wydatki profesjonalnego pełnomocnika, równowartość zarobku utraconego na skutek stawiennictwa u mediatora – na zasadach określonych w tych przepisach.

Koszty mediacji, które podlegają następnie zaliczeniu do kosztów procesu – prowadzonej czy to na skutek skierowania przez sąd, czy to na podstawie umowy stron jeszcze przed wszczęciem postępowania sądowego – nie są nieograniczone.

Pierwsze ograniczenie wynika z przywołanego wyżej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym. Ogranicza ono wysokość wynagrodzenia oraz wydatków należnych mediatorowi z tytułu mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd oraz wysokość wydatków należnych mediatorowi z tytułu mediacji prowadzonej na podstawie umowy stron.

Drugie ograniczenie wynika z odesłania przez art. 98¹ § 3 k.p.c. do odpowiedniego stosowania art. 98 § 2 i 3 k.p.c. Odpowiednie stosowanie tych przepisów prowadzi do wniosku, że jeśli strona w toku mediacji zastępowana jest przez profesjonalnego pełnomocnika, to do kosztów mediacji zaliczyć należy w sumie: wynagrodzenie i koszty mediatora, wynagrodzenie i wydatki jednego adwokata, koszty stawiennictwa strony u mediatora (dojazd i utracony zarobek), jeśli stawiennictwo osobiste było konieczne. Jeśli strona w toku mediacji nie była zastępowana przez profesjonalnego pełnomocnika, to do kosztów mediacji należy zaliczyć dwie grupy wydatków. Pierwsza z nich obejmuje wynagrodzenie i wydatki mediatora. Druga obejmuje

koszty przejazdu do mediatora strony lub jej pełnomocnika oraz równowartość zarobku utraconego wskutek stawiennictwa u mediatora. Druga grupa wydatków nie może jednak przekraczać wynagrodzenia jednego adwokata należnego w danej sprawie.

Trzecie ograniczenie dotyczy kosztów mediacji prowadzonej na podstawie umowy stron, a zaliczanych do kosztów procesu na podstawie art. 98¹ § 2 k.p.c. Koszty te nie mogą przekroczyć 1/4 części opłaty należnej w danej sprawie, niezależnie od tego, czy opłata ta w ogóle została poniesiona. Bariera wartościowa określona w art. 98¹ § 2 k.p.c. stanowi bowiem jedynie wyznacznik maksymalnej wysokości kosztów mediacji, jakie mogą zostać uwzględnione w postępowaniu sądowym.

1.3. Charakter katalogu kosztów procesu

Zgodnie z generalną zasadą wyrażoną w art. 98 § 2 i 3 k.p.c. do **kosztów procesu** ustawodawca zaliczył **koszty sądowe** oraz **inne koszty** (można je określić jako **wydatki**), których skład uzależniony jest od tego, czy strona prowadzi proces osobiście, ewentualnie przy pomocy nieprofesjonalnego pełnomocnika, czy też zastępowana jest przez pełnomocnika profesjonalnego. Uznać należy, że wydatki określone w art. 98 § 2 i 3 k.p.c. stanowią wyczerpujący katalog niezbędnych kosztów procesu (z wyjątkiem sytuacji, gdy przepis szczególny wprowadza dodatkowy składnik kosztów), nie zaś katalog otwarty obejmujący jedynie koszty objęte domniemaniem niezbędności.

Odmienne jednak orzekł Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 2/03, LEX nr 76144, z aprobowaną glosą A. Nowaka⁵. W uchwale tej Sąd Najwyższy uznał opłatę skarbową od pełnomocnictwa za wydatek podlegający zwrotowi stronie zastępowanej przez profesjonalnego pełnomocnika. Sąd Najwyższy przyjął, że – w odróżnieniu od kwoty podatku od towarów i usług

⁵ I tak też K. Weitz, *Dwie kwestie związane z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w postępowaniu cywilnym*, Palestra 2005, nr 3–4, s. 237.

– opłata skarbową od pełnomocnictwa stanowi wydatek ponoszony przez stronę, a nie pełnomocnika. Stanowi ona zatem koszt strony poniesiony do celowego dochodzenia praw i celowej obrony, podlegający zwrotowi na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy wskazał przy tym, że koszt opłaty skarbowej nie mieści się w żadnej z wymienionych w art. 98 § 3 k.p.c. kategorii kosztów. Uznał jednocześnie, że wyliczenie zawarte w tym przepisie nie jest wyczerpujące, gdyż art. 98 § 3 k.p.c. konkretyzuje jedynie zasadę ogólną, wyrażoną w art. 98 § 1 k.p.c., nie określa natomiast enumeratywnie kosztów, które należy zaliczyć do kosztów niezbędnych wówczas, gdy strona jest reprezentowana przez adwokata. Zdaniem Sądu Najwyższego wyliczenie takie nie byłoby możliwe. Ostatecznie przepis art. 98 § 3 k.p.c. należy rozumieć – według Sądu Najwyższego – w ten sposób, że sąd, rozstrzygając o kosztach procesu strony wygrywającej, może zasądzić na jej rzecz nie tylko zwrot kosztów wskazanych w tym przepisie, lecz także zwrot innych poniesionych przez tę stronę kosztów, jeżeli okażą się one niezbędne do celowego dochodzenia praw lub celowej obrony w rozumieniu art. 98 § 1 k.p.c.

Stanowisko przedstawione przez Sąd Najwyższy budzi zasadnicze wątpliwości i nie zasługuje na aprobatę. Z brzmienia art. 98 § 2 i 3 k.p.c. w żadnym razie nie wynika, aby katalog wymienionych w nim kosztów nie miał charakteru wyczerpującego. Nie użyto w nich formuły „w szczególności” ani też nie zastosowano żadnego innego zabiegu, który sugerowałby, że zawarte w nich wyliczenie stanowi jedynie przykłady objęte ustawowym domniemaniem celowości. Wprost przeciwnie – wyliczenie to jest kategoryczne, co w zbiegu z brzmieniem art. 5 ust. 1 u.k.s.c., dotyczącym zwrotu wydatków należnych stronie zwolnionej z kosztów sądowych, świadczy o tym, że ustawodawca nie pozostawił sądowi swobody w decydowaniu co do kategorii kosztów podlegających zwrotowi. Swoboda ta dotyczy jedynie oceny co do niezbędności i celowości poniesionych kosztów oraz ich wysokości. Skoro bowiem w art. 98 § 1 k.p.c. wskazano, że strona przegrywająca powinna zwrócić stronie wygrywającej koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony, a w art. 98 § 2 i 3 k.p.c. sprecyzowano, co należy rozumieć przez te koszty w zależności od tego, czy strona jest zastępowana w postępowaniu przez

profesjonalnego pełnomocnika, czy też występuje osobiście bądź jest zastępowana przez nieprofesjonalnego pełnomocnika, to nie wydaje się słuszne przyjęcie, że strona może domagać się zwrotu jeszcze dodatkowych kosztów, których kwalifikacja jako „kosztów celowych” objęta byłaby dość dużą uznaniowością. Stanowisko Sądu Najwyższego mogłoby otworzyć stronie drogę do domagania się zwrotu od strony przeciwnej np. kosztów opinii prawnych zasięgniętych w toku postępowania w celu ustalenia kierunku procesu, kosztów noclegu, a przede wszystkim do żądania zwrotu wynagrodzenia uiszczonego przez stronę nieprofesjonalnemu pełnomocnikowi na podstawie umowy zlecenia (art. 98 § 2 k.p.c.). Trudność bowiem polega na tym, że pojęcie kosztów niezbędnych do celowego dochodzenia praw i celowej obrony jest pojęciem nieostrym, co – przy przyjęciu koncepcji Sądu Najwyższego – mogłoby prowadzić do istotnych rozbieżności w orzecznictwie, nadmiernego i nieuzasadnionego obciążania kosztami strony przegrywającej proces, jak również do konieczności szczegółowego badania, czy wskazany przez stronę wygrywającą wydatek może być zaliczony do kosztów niezbędnych i celowych, czy też nie. Z tego względu sąd, rozstrzygając o kosztach procesu, najpierw powinien ustalić, czy znajdują się one w katalogu wymienionym w art. 98 § 2 i 3 k.p.c. bądź w art. 98¹ k.p.c. czy też w art. 5 ust. 1 u.k.s.c., względnie w innych przepisach szczególnych, a dopiero następnie ocenić, czy koszty te były niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (np. czy strona nie korzystała z pomocy prawnej kilku pełnomocników, czy jej przyjazdy do sądu były uzasadnione, czy nie podróżowała bezzasadnie zbyt drogimi środkami transportu).

2. Pojęcie, charakter i rodzaje opłat sądowych

Opłaty sądowe stanowią **należność publicznoprawną** uiszczaną na rzecz Skarbu Państwa w toku postępowania sądowego przez strony oraz inne podmioty, jeśli ustawa tak stanowi, uzasadnioną czynnościami podejmowanymi przez sąd. Opłaty sądowe mogą wchodzić w skład kosztów procesu podlegających rozliczeniu pomiędzy

stronami, jeżeli zostały uprzednio uiszczone przez stronę na rzecz Skarbu Państwa. Mogą one również pozostawać poza kosztami procesu, jeżeli podlegają pobraniu od strony na rzecz Skarbu Państwa.

2.1. Obowiązek uiszczania opłat sądowych

 W polskim systemie prawa cywilnego procesowego nie istnieje domniemanie obowiązku opłacania pism sądowych. Zgodnie bowiem z art. 3 ust. 1 u.k.s.c. **opłacie podlega pismo, jeżeli przepis szczególny przewiduje jej pobranie**. Katalog podstawowej kategorii pism podlegających opłacie utworzono w art. 3 ust. 2 u.k.s.c. Wobec użycia w nim sformułowania „w szczególności” katalog ten nie jest wyczerpujący. Ustawodawca zasygnalizował w ten sposób, że inne przepisy szczególne również mogą nakładać na strony obowiązek uiszczania opłat sądowych od pism niewymienionych w art. 3 ust. 2 u.k.s.c.

Co do zasady opłatę sądową powinna uiścić **strona, która wnosi do sądu pismo podlegające opłacie** (art. 2 ust. 2 u.k.s.c.). Przez stronę rozumie się przy tym każdego uczestnika postępowania, w tym także świadka, biegłego i tłumacza. Kwestię obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od pisma wnoszonego przez kilka osób reguluje art. 4 ust. 1 u.k.s.c. (zobacz na ten temat uwagi w rozdziale V).

Zasadą obowiązującą na gruncie wszystkich postępowań jest obowiązek uiszczenia opłaty sądowej przy wniesieniu pisma do sądu (art. 10 u.k.s.c.). Ustawodawca przewidział w tym zakresie wyjątki (np. art. 26 ust. 2 u.k.s.c., art. 130³ § 2 k.p.c.). W takich przypadkach pobranie opłaty sądowej należnej Skarbowi Państwa następuje w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, według reguł wskazanych w art. 113 u.k.s.c.

2.2. Rodzaje opłat sądowych

W ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewidziano trzy zasadnicze rodzaje opłat: **opłatę stałą, stosunkową i podstawową**.

wą (art. 11 u.k.s.c.). Definicja powyższych rodzajów opłat sądowych zawarta została w art. 12–14 u.k.s.c. Oprócz tego w niektórych wyjątkowych sytuacjach w sprawach majątkowych może zająć konieczność uiszczenia **opłaty tymczasowej** (art. 15 u.k.s.c.). Przepisy tej ustawy decydują, która z tych opłat powinna zostać uiszczona w poszczególnych rodzajach spraw.

2.2.1. Opłata stała

 Opłatę stałą, która jest regułą – opłatą zasadniczą⁶ – pobiera się od pism (podlegających opłacie stosownie do treści art. 3 i n. u.k.s.c.) w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 zł i wyższa niż 5000 zł (art. 12 u.k.s.c.). Jest to zatem **opłata o niezmiennej i stałej wysokości**, pobierana w wymienionych powyżej sprawach. Jej wysokość jest niezależna od wartości przedmiotu sporu, sprawy czy zaskarżenia oraz uregulowana ustawowo – w przewidzianej części w art. 22–76a u.k.s.c., lecz także w innych aktach prawnych, np. art. 17 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1259).

Opłata ta pobierana jest przede wszystkim od pism we wszystkich **sprawach o prawa niemajątkowe**. Jest to o tyle uzasadnione, że z uwagi na charakter tych spraw nie występuje w nich „wartość przedmiotu sporu”. Jakkolwiek brak jest legalnej definicji pojęcia „sprawy o prawa niemajątkowe”, to wynika ona z dorobku judykatury, gdzie kryterium stanowi charakter dobra, które ma podlegać ochronie. Szczególnie

⁶ K. Gonera, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 128 i 130; A. Zieliński, *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Art. 98–124 K.P.C. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 87.

zauważalne jest to w sprawach o uchylenie uchwał organów takich, jak wspólnoty mieszkaniowe, gdzie charakter sprawy uzależniony będzie od przedmiotu tejże uchwały⁷. Decydujące jest zatem ścisłe powiązanie zasadniczego przedmiotu rozstrzygnięcia z mieniem wyrażające się w bezpośrednim wpływie rozstrzygnięcia na stan i bezpieczeństwo mienia. Jeżeli rozstrzygnięcie ma oddziaływać bezpośrednio na sferę dóbr osobistych powoda, a tylko pośrednio na sferę ekonomiczną, sprawa ma charakter niemajątkowy.

Przykładowo – jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 marca 2008 r., II CZ 4/08, LEX nr 627218 – roszczeniem niemajątkowym jest roszczenie negatoryjne właściciela nieruchomości o zaniechanie immisji (art. 222 § 2 w związku z art. 144 k.c.). Do innych tego rodzaju spraw zaliczyć należy: sprawy o prawa osobiste (np. niemajątkowe roszczenia związane z naruszeniem dóbr osobistych, tj. nakazanie przeproszenia czy sprostowania informacji, uchylenie lub stwierdzenie nieważności bądź ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwały spółdzielni czy wspólnoty mieszkaniowej, jeżeli przedmiot uchwały dotyczył spraw niemajątkowych, roszczenie o zaniechanie naruszeń praw autorskich bądź praw z patentu, wzoru przemysłowego) oraz sprawy rodzinne niemajątkowe regulujące stosunki między małżonkami, krewnymi, przysposobionymi i powinowatymi (np. o rozwód, separację, ustalenie istnienia czy nieistnienia małżeństwa, unieważnienie małżeństwa, rozwiązanie przysposobienia, zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa).

Również w niektórych sprawach o prawa majątkowe – wskazanych w ustawie – pobierana jest opłata stała. Jest to o tyle istotne, że – zasadniczo – w sprawach tych właściwa jest opłata stosunkowa (o czym poniżej). Jedynie w poszczególnych, wyraźnie wskazanych w ustawie sprawach opłata ta powinna być stała (np. w sprawach o uchylenie

⁷ Postanowienie SN z dnia 11 lutego 2003 r., V CZ 208/02, LEX nr 1130953; postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2006 r., V CSK 53/05, OSP 2007, z. 2, poz. 14; postanowienie SN z dnia 15 lutego 2007 r., II CZ 124/06, LEX nr 274185; postanowienie SN z dnia 16 czerwca 2008 r., II CSK 140/08, LEX nr 637703; uchwała SN z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 100/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 29; uchwała SN z dnia 9 grudnia 2005 r., III CZP 111/05, OSNC 2006, nr 11, poz. 183.

lub stwierdzenie nieważności bądź ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwały organu spółdzielni, jeżeli przedmiot uchwały spółdzielni dotyczył spraw majątkowych, opróżnienie lokalu, ustalenie wstąpienia w stosunek najmu). Charakterystyczne jest w nich uniezależnienie wysokości opłaty od wartości przedmiotu sporu, sprawy czy zażalenia. Oznacza to, że będzie ona taka sama dla wszystkich spraw i bez znaczenia jest tutaj „waga” danej sprawy w kontekście materialnym. Przykładowo, opłata stała w wysokości 200 zł pobierana jest we wszystkich sprawach o uchylenie uchwały organu spółdzielni – bez względu na to, czy jej przedmiotem były należności pieniężne wynoszące 1000 zł, czy 100.000 zł.

**Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2008 r.,
II CZ 4/08, LEX nr 627218**

O majątkowym charakterze sprawy decyduje ściśle powiązanie zasadniczego przedmiotu rozstrzygnięcia z mieniem wyrażające się w bezpośrednim wpływie rozstrzygnięcia na stan i bezpieczeństwo mienia. Jeżeli rozstrzygnięcie ma oddziaływać bezpośrednio na sferę dóbr osobistych powoda, a tylko pośrednio na sferę ekonomiczną, sprawa ma charakter niemajątkowy.

Roszczenie negatoryjne właściciela nieruchomości o zaniechanie immisji (art. 222 § 2 w związku z art. 144 k.c.) ma charakter niemajątkowy.

**Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2007 r.,
IV CZ 112/06, LEX nr 610097**

Pobranie opłaty stałej w sprawach o prawa majątkowe wymaga wskazania w ustawie z 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przepisu szczególnego, który obejmowałby swoim zakresem dany rodzaj sprawy. Żaden przepis nie przewiduje jednak pobrania opłaty stałej od pisma wniesionego w sprawie o odszkodowanie.

Jak sygnalizowano – **opłata stała jest opłatą zasadniczą**. Przejawem tego jest nie tylko obowiązywanie jej w procesie, gdzie istnieje swoiste domniemanie opłaty stałej (uiszczanej we wszystkich sprawach o charakterze niemajątkowym oraz w poszczególnych sprawach o charakterze majątkowym), ale także w innych rodzajach

postępowania. W szczególności – mając na uwadze odmienny od procesu charakter pozostałych postępowań – omawiana opłata pobierana jest w **postępowaniu nieprocesowym** (art. 23 pkt 1, art. 37–67a u.k.s.c.), **zabezpieczającym** (art. 68–69 u.k.s.c.), **egzekucyjnym** (art. 70–73 u.k.s.c.) oraz **upadłościowym i restrukturyzacyjnym** (art. 74–76b u.k.s.c.). W praktyce zatem rozróżnienie na poszczególne rodzaje opłat, w szczególności na opłatę stałą i stosunkową, będzie miało zasadnicze znaczenie w procesie (o czym szczegółowo poniżej). Co więcej, ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewiduje pobranie opłaty stałej od konkretnych pism procesowych składanych we wszystkich wskazanych rodzajach postępowań. Dotyczy to pism wymienionych w dziale 2 tytułu II u.k.s.c. Przepisy art. 22–25 u.k.s.c. obowiązują bowiem nie tylko w procesie, lecz także w postępowaniu nieprocesowym, zabezpieczającym czy egzekucyjnym. Zawierają one katalog spraw incydentalnych, w których – niezależnie od przepisów ogólnych (dotyczących np. wysokości opłaty od zażalenia jako 1/5 opłaty) – konkretne pismo procesowe wszczynające to postępowanie podlega opłacie stałej.

W art. 22 u.k.s.c. wymieniono rodzaje postępowań wpadkowych, w których obowiązuje specjalna (40 zł) **opłata od zażalenia**. Zasadniczo nie budzi ona wątpliwości, niezbędne jest jednak uwypuklenie pewnych kwestii, które mogą być źródłem niejasności.

W pierwszej kolejności nieodzowne jest ustalenie, jakiej opłacie podlega zażalenie na postanowienie w przedmiocie oddalenia wniosku o wyłączenie innego niż sędzia podmiotu rozstrzygającego w postępowaniu cywilnym, a mianowicie – referendarza sądowego. Zarówno w praktyce, jak i w doktrynie, na gruncie zmiany wprowadzonej ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), utrwalony został pogląd, że opłata ta również wynosić powinna 40 zł⁸.

⁸ A. Zieliński, *Koszty sądowe...*, s. 165; K. Gonera, *Ustawa o kosztach sądowych...*, s. 195; P. Feliga (red.), M. Źliasz, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, LEX/el. 2015, komentarz do art. 22, teza 6.

Po wejściu w życie wspomnianej nowelizacji art. 54 k.p.c. ma brzmienie: „Przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do wyłączenia **referendarza sądowego**, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. Wniosek o wyłączenie **referendarza sądowego** oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami poprzedzającymi, a wniosek o wyłączenie pozostałych osób przekazuje odpowiedniemu organowi nadrzędnemu”. Zasadniczo w treści przepisu dodano właśnie referendarza sądowego – jako podmiot również podlegający wyłączeniu. Pominięcie przy tej nowelizacji czy też – przy kolejnych – art. 22 pkt 1 u.k.s.c., przez dodanie sformułowania „referendarza sądowego”, należy uznać za przeoczenie ustawodawcy. Požadane jest niezwłoczne uzupełnienie tej luki prawnej. Podkreślić trzeba, że – zasadniczo – brak jest podstaw, aby odniesienia zawarte w przepisach proceduralnych czy materialnoprawnych przenosić również na regulacje fiskalne wynikające z ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁹. Na gruncie jednak instytucji wyłączenia określonego podmiotu (sędziego czy ławnika) należy zauważyć, że art. 54 k.p.c. zawiera tak szczegółowe, a jednocześnie szczególne unormowania odnoszące się do instytucji wyłączenia referendarza sądowego, że nie sposób twierdzić, aby jedynym uregulowaniem odrębnym miała być wysokość opłaty od zażalenia na postanowienie w przedmiocie oddalenia przedmiotowego wniosku. Omawiana nowelizacja wprowadziła w zakresie wyłączenia referendarza sądowego oraz ławnika nie tylko odesłanie do przepisów regulujących wyłączenie sędziego, lecz także w sposób szczególny unormowała przedmiotowe postępowanie. Jedynie procedura rozpoznawania wniosku o wyłączenie ławnika oraz referendarza sądowego (a zatem podmiotów, których dotyczyć ma szczególna opłata sądowa) została w konkretny, swoisty sposób określona w art. 54 zdanie drugie k.p.c. Wnioski te rozstrzygane są zgodnie z przepisami regulującymi wyłączenie sędziego, natomiast wnioski o wyłączenie innych organów przekazywane są odpowiedniemu organowi nadrzędnemu. Wszystkie wymienione okoliczności wskazujące na zasadnicze podobieństwo zarówno instytucji, jak i postępowania w przedmiocie wyłączenia referendarza sądowego do wyłączenia sędziego oraz ławnika pozwalają na twierdzenie, że powinno to znaleźć

⁹ Zob. uwagi w punkcie 4 w niniejszym rozdziale.

odzwierciedlenie także w przepisach dotyczących wysokości opłaty sądowej od zażalenia, zgodnie z treścią art. 22 pkt 1 u.k.s.c.

W kontekście treści art. 54 k.p.c. zaznaczyć trzeba, że do osób wchodzących w skład tzw. innych organów sądowych należą np. komornicy. W stosunku do nich jednak przepisy regulujące instytucję wyłączenia sędziego stosuje się odpowiednio jedynie w zakresie przyczyn wyłączenia, a nie procedury. Wnioski o wyłączenie pozostałych osób są bowiem przekazywane przez sąd odpowiednim organom nadzrędnym (m.in. prezesowi sądu, szefowi prokuratury bądź szefom innych organów), które rozpoznają je w drodze administracyjnej, co potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 9 grudnia 2005 r., III CZP 113/05, OSNC 2006, nr 11, poz. 185. Przesądzono w niej, że do wyłączenia komornika z prowadzenia egzekucji mają odpowiednie zastosowanie przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące wyłączenia sędziego, co oznacza, że komornik podlega wyłączeniu z tych samych przyczyn co sędzia, lecz zarządzenie w tej sprawie wydaje prezes właściwego sądu rejonowego, w którego okręgu ma być wszczęta lub toczy się egzekucja. Na zarządzenie prezesa sądu oddalające wniosek o wyłączenie komornika nie przysługuje zażalenie, skoro rozstrzygnięcie wniosku następuje nie w drodze postępowania sądowego, ale w drodze administracyjno-służbowej (uchwała SN z dnia 3 kwietnia 1987 r., III CZP 12/87, OSNC 1988, nr 6, poz. 80). Podobnie zażalenie nie przysługuje na zarządzenie prezesa sądu oddalające wnioski o wyłączenie pozostałych osób (m.in. protokolanta).

Również biegły nie należy do grupy „innych organów sądowych” w rozumieniu art. 54 k.p.c., dlatego przepis ten nie ma zastosowania do samego sposobu wyłączenia biegłego, a w szczególności do określenia podmiotu, któremu przysługuje kompetencja w zakresie wyłączenia. Zgodnie z art. 281 k.p.c. aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Oznacza to, że w zakresie podstaw wyłączenia ma zastosowanie przepis art. 49 k.p.c. (*iudex suspectus*)¹⁰.

¹⁰ M. Manowska (red.), A. Adamczuk, P. Pruś, M. Radwan, M. Sieńko, E. Stefańska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2015, s. 167–168.

Odnosnie do zażalenia na postanowienie oddalające omawiany wniosek zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie przesądzono, że – wobec treści art. 394 § 1 pkt 10 k.p.c. – zażalenie takie nie przysługuje¹¹. Już z samego tego faktu powinno wynikać, że art. 22 pkt 1 u.k.s.c. nie dotyczy zażalenia na postanowienie w przedmiocie odmowy wyłączenia biegłego. Potwierdzenie powyższej tezy stanowią zarówno treść, jak i uzasadnienie nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2007 r. Nr 21, poz. 123). W art. 1 pkt 4 ustawa ta nadała art. 22 pkt 1 u.k.s.c. brzmienie: „oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego lub ławnika”, wykreślając tym samym osobę biegłego. W uzasadnieniu projektu (druk nr 969 Sejmu RP V kadencji) w punkcie 3 wskazano wprost: „Zmiana ta zmierza do usunięcia błędu legislacyjnego znajdującego się w ustawie i jest oczywista. Według orzecznictwa Sądu Najwyższego na postanowienie w przedmiocie wyłączenia biegłego lub tłumacza nie przysługuje zażalenie, a zatem przepis ten w jego dotychczasowym brzmieniu wprowadza niepotrzebne wątpliwości interpretacyjne w przedmiocie dopuszczalności zażalenia na takie postanowienie. Nowa proponowana treść usunie te wątpliwości”. W związku z powyższym nieuprawnione jest twierdzenie, że od zażalenia na postanowienie w przedmiocie oddalenia wniosku o wyłączenie biegłego pobierana jest opłata w wysokości 40 zł¹².

Wyjątek od omawianego przepisu wprowadza w sprawach z zakresu **prawa pracy** art. 35 ust. 1 u.k.s.c. Stanowi on, że w sprawach tych pobiera się opłatę podstawową w kwocie **30 zł** wyłączenie od **apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności** z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 zł. pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism procesowych opłatę stosunkową. Jak przesądził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 kwietnia 2009 r., II PZP 1/09, OSNP 2009, nr 17–18,

¹¹ Postanowienie SN z dnia 6 grudnia 1982 r., I CZ 116/82, OSNCP 1983, nr 8, poz. 120; postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 1982 r., IV CZ 58/82, OSNC 1982, nr 11–12, poz. 175; M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania...*, t. I, s. 974.

¹² Tak też P. Feliga (red.), M. Uliasz, *Ustawa o kosztach sądowych...*, LEX/el. 2015, komentarz do art. 22, teza 7.

poz. 220, w sprawie z zakresu prawa pracy z powództwa pracownika, w której wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 zł, od zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego pobiera się od stron postępowania opłatę podstawową na podstawie art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze u.k.s.c.¹³

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2009 r., II PZP 1/09, OSNP 2009, nr 17–18, poz. 220

W sprawie z zakresu prawa pracy z powództwa pracownika, w której wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 zł, od zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego pobiera się od stron postępowania opłatę podstawową na podstawie art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze u.k.s.c.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 1987 r., III CZP 12/87, OSNC 1988, nr 6, poz. 80

Na zarządzenie prezesa sądu oddalające wniosek o wyłączenie komornika nie przysługuje zażalenie.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1982 r., I CZ 116/82, OSNC 1983, nr 8, poz. 120

Postanowienie oddalające wniosek o wyłączenie biegłego nie podlega uzasadnieniu, nie przysługuje bowiem na nie zażalenie (art. 357 § 1 i 2 w związku z art. 394 § 1 k.p.c.).

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 1982 r., IV CZ 58/82, OSNC 1982, nr 11–12, poz. 175

Na postanowienie sądu oddalające wniosek o wyłączenie biegłego nie przysługuje zażalenie.

Kolejnym zapisem generującym pewne rozbieżności w orzecznictwie był art. 22 pkt 2 u.k.s.c. dotyczący zażalenia na postanowienie w przedmiocie skazania na grzywnę strony, świadka, biegłego, tłuma-

¹³ Na temat wysokości opłat sądowych ponoszonych w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych zob. szczegółowe uwagi zawarte w rozdziale II punkt 1.

cza lub innej osoby oraz odmowy zwolnienia od grzywny. Niejasności zrodziły się przede wszystkim na gruncie grzywny nakładanej w postępowaniu egzekucyjnym, a także grzywny jako kary porządkowej nakładanej w trybie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Zagadnienia te stanowiły przedmiot rozważań Sądu Najwyższego, z których wynika, że we wszystkich tych sprawach należy pobrać opłatę na podstawie art. 22 pkt 2 u.k.s.c. W szczególności, na gruncie uprzednio obowiązującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 września 1991 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 85, poz. 390 z późn. zm.) – w uchwale z dnia 30 kwietnia 1993 r., III CZP 45/93, OSNC 1993, nr 11, poz. 201 – Sąd Najwyższy stwierdził, że od zażalenia na postanowienie sądu nakładające na dłużnika grzywnę w postępowaniu egzekucyjnym (art. 1051 § 1 k.p.c.) należy pobrać opłatę na podstawie § 4 ust. 1 pkt 2 tego rozporządzenia (wpis stały w kwocie 20.000 zł pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie skazania na grzywnę strony, świadka, biegłego lub osoby trzeciej oraz odmowy zwolnienia od grzywny).

Zauważyć przy tym należy, że art. 22 pkt 2 u.k.s.c. nie dotyczy grzywny nałożonej przez komornika w postępowaniu egzekucyjnym. Na taką bowiem czynność nie przysługuje zażalenie (dopuszczalność tego środka zaskarżenia musi wprost wynikać z przepisów), lecz skarga. Opłata od skargi na czynność komornika wynosi natomiast 100 zł, zgodnie z art. 25 ust. 1 pkt 1 u.k.s.c.¹⁴ W odniesieniu do kar porządkowych nakładanych w trybie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych odnotować trzeba postanowienie SN z dnia 21 stycznia 2003 r., III CZ 140/02, LEX nr 77077, wydane na gruncie ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 z późn. zm.), aczkolwiek nie tracące aktualności w obowiązującym stanie prawnym. Z uzasadnienia tego orzeczenia wynika, że od zażalenia na postanowienie sądu apelacyjnego o ukaraniu strony karą

¹⁴ Tak też P. Feliga (red.), M. Uliasz, *Ustawa o kosztach sądowych...*, LEX/el. 2015, komentarz do art. 22, teza 10.

porządkową grzywny na podstawie art. 49 u.s.p. należy pobrać opłatę na podstawie art. 22 pkt 2 u.k.s.c.¹⁵

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1993 r., III CZP 45/93, OSNC 1993, nr 11, poz. 201

Od zażalenia na postanowienie sądu nakładające na dłużnika grzywnę (art. 1051 § 1 k.p.c.) należy pobrać wpis na podstawie § 4 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 września 1991 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 85, poz. 390 z późn. zm.)¹⁶.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2003 r., III CZ 140/02, LEX nr 77077

Zażalenie w części dotyczącej ukarania grzywną podlega opłacie, gdyż nie może mieć do niego zastosowania art. 19 u.k.s.c. z 1967 r., a sąd powinien wezwać skarżącego do jej uiszczenia na podstawie art. 16 ust. 1 u.k.s.c. z 1967 r.

Przepis **art. 23 u.k.s.c.** dotyczy w zasadniczej części **opłat pobieranych w postępowaniu nieprocesowym**, co zostanie szczegółowo omówione w dalszej części opracowania. Ponadto reguluje on kwestię opłaty od **wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego** w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10.000 zł, oraz **wniosku o zabezpieczenie dowodu**.

Wysokość opłat pobieranych w postępowaniu pojednawczym zmieniono ustawą z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz. U. poz. 1595). Zgodnie z art. 7 pkt 3 i 4 tej ustawy art. 23 pkt 3 u.k.s.c. otrzymał brzmienie: „wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10.000 złotych”, a w art. 24 ust. 1 u.k.s.c. dodano pkt 5 w brzmieniu: „przeprowadze-

¹⁵ Szerzej na ten temat K. Gonera, *Ustawa o kosztach sądowych...*, s. 195.

¹⁶ Akt ten został uchylony z dniem 18 czerwca 1993 r.

nie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa niemajątkowe lub prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu przekracza 10.000 złotych”.

Zniesiono zatem istniejącą dotychczas jednolitą opłatę od wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, niezależnie od materialnego znaczenia sprawy, której dotyczy, czy też jej charakteru. Aktualnie opłata w wysokości 40 zł pobierana jest jedynie w sprawach mniej poważnych (w których wartość przedmiotu sporu miałyby nie przekraczać 10.000 zł), natomiast w sprawach bardziej skomplikowanych (o prawa niemajątkowe lub majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu miałyby przekraczać 10.000 zł) – 300 zł.

W uzasadnieniu projektu ustawy (druk nr 3432 Sejmu RP VII kadencji) wskazano wprost, że podwyższenie do 300 zł opłaty stałej od wniosku o zawezwanie do próby ugodowej w sprawach o prawa niemajątkowe i prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 10.000 zł, urealni osiągnięcie jej celu, jakim jest pokrycie kosztów organizacyjnych przeprowadzenia postępowania pojednawczego w sądzie. Jednocześnie pozostawienie opłaty w wysokości 40 zł w sprawach o wartości przedmiotu sporu do 10.000 zł nie ograniczy możliwości korzystania z postępowania pojednawczego w sprawach o mniejszej wartości przedmiotu sporu. Jako cel takiego uregulowania wskazuje się zachowanie równego dostępu do korzystania z omawianej instytucji, podkreślając, że podwyższenie opłaty od wniosku o zawezwanie do próby ugodowej w sprawach, w których opłata sądowa od pozwu byłaby niższa niż 300 zł, mogłoby stanowić ograniczenie prawa do sądu. Z drugiej strony, jak wynika z przywołanego uzasadnienia, założeniem zmiany wysokości opłat sądowych ma być ograniczenie wykorzystywania instytucji zawezwania do próby ugodowej jako instrumentu wyłącznie przerywającego bieg terminu przedawnienia. Zarówno z przedstawionych danych statystycznych, jak i z praktyki wynika, że złożenie przedmiotowego wniosku rzadziej ma na celu rzeczywiste ugodowe załatwienie sprawy niż osiągnięcie istotnych skutków wynikających z przerwania biegu przedawnienia znacznie niższym kosztem niż związane z wytoczeniem powództwa. Ponadto w uzasadnieniu pro-

jektu ustawy wskazano, że strona, która realnie będzie zmierzała do podjęcia próby załatwienia sprawy w drodze ugody, będzie mogła to uczynić przez wszczęcie mediacji, co także wywoła efekt przerwania biegu przedawnienia. Dzięki zmianom w art. 183⁶ k.p.c., które zachęcają do wszczynania mediacji na wniosek strony bez obawy przedawnienia roszczenia, wierzyciel uzyska możliwość skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów również w sytuacji, gdy upływ terminu przedawnienia nie jest odległy. Zaproponowane kompleksowe rozwiązania promują w takim przypadku prowadzenie mediacji przedsądowej i nieangażowanie sądów w postępowania z zawezwania do próby ugodowej.

Podsumowując, aktualnie **opłata sądowa od wniosku o zawezwanie do próby ugodowej** jest nadal **opłatą stałą**, jednak jej wysokość zależy od rodzaju sprawy mającej być przedmiotem ugody. Należy także zwrócić uwagę, że omawiana nowelizacja w sposób nowatorski rozwiązała zagadnienia fiskalne związane z prowadzeniem mediacji. Dotychczas bowiem zasadą było, że koszty mediacji nie stanowiły wydatków (stanowił o tym uchylony obecnie art. 6 u.k.s.c.). Aktualnie natomiast w art. 5 u.k.s.c. wśród wydatków stanowiących koszty sądowe zawarto koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd.

Jednocześnie zniesiono szereg fiskalnych barier, mogących zniechęcać strony do rozwiązywania sporów w sposób polubowny, w tym poszerzono katalog ustawowego zwolnienia od kosztów. W art. 95 ust. 1 pkt 9 u.k.s.c. zawarto zwolnienie od opłaty sądowej od wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie umowy o mediację, od którego dotychczas należna była opłata sądowa w wysokości 50 zł (uchylony art. 71 pkt 7 u.k.s.c.). Ponadto przewidziano obligatoryjne zwracanie stronie z urzędu całości lub części opłaty, jeżeli postępowanie zakończyło się zawarciem ugody – w zależności od etapu postępowania, na którym do tego doszło (art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. h u.k.s.c., art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. a u.k.s.c., art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. c oraz d u.k.s.c.). Wszystkie te zmiany polegające na poszerzeniu katalogu spraw, w których czy to nie pobiera się opłaty sądowej, czy też opłata ta podlega

zwrotowi z urzędu, mają na celu zwiększenie atrakcyjności mediacji pozasądowych oraz stworzenie bodźca do częstszego z niej korzystania, a w konsekwencji – odciążenie systemu sądownictwa (art. 8 pkt 3 i 4 w uzasadnieniu omawianej ustawy).

2.2.2. Opłata stosunkowa

 Pojęcie oraz wysokość **opłaty stosunkowej** uregulowane zostały w art. 13 u.k.s.c. Pobiera się ją w **sprawach o prawa majątkowe**; wynosi ona **5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia**, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 100.000 zł (art. 13 ust. 1 u.k.s.c.). Opłata stosunkowa w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 pr. bank., pobierana od konsumenta albo osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 1000 zł (art. 13 ust. 1a u.k.s.c.¹⁷). Opłata stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 100.000 zł (art. 13 ust. 2 u.k.s.c.).

Opłata stosunkowa pobierana jest zatem tylko w sprawach o charakterze majątkowym, pod warunkiem że nie została w nich przewidziana opłata stała. W tym kontekście w doktrynie wskazuje się, że opłata stosunkowa ma charakter szczególny względem opłaty stałej¹⁸. W większości będą to wszelkiego rodzaju sprawy o zapłatę, ale także np. sprawy o ochronę naruszonego patentu. Istotą obliczenia tejże opłaty jest w pierwszej kolejności ustalenie wartości przedmiotu sporu zgodnie z przepisami art. 19–26 k.p.c., a następnie – odpowiedniego od tej kwoty ułamka. W zależności od rodzaju sprawy będzie to 5% (zasada w sprawach o prawa majątkowe niewymienione

¹⁷ Przepis ten dodano ustawą z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1854) i zmieniono ustawą z dnia 18 marca 2016 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. poz. 421).

¹⁸ A. Zieliński, *Koszty sądowe...*, s. 133.

w art. 27–76b u.k.s.c.) oraz **2% w postępowaniu grupowym**. Jednocześnie opłata ta nie może być niższa niż 30 zł i wyższa niż 100.000 zł, przy czym w sprawach wymienionych w art. 13 ust. 1a u.k.s.c. górna granica wynosi 1000 zł. Końcówkę opłaty zaokrągla się do pełnego złotego (art. 21 u.k.s.c.).

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2014 r., I PZ 7/14, LEX nr 1506373

Roszczenia, zarówno to oparte na art. 287 ust. 1 w związku z art. 63 ust. 1 i art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1410 z późn. zm.), jak i to oparte na art. 18 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.), mają charakter majątkowy, ponieważ są bezpośrednio uwarunkowane interesami majątkowymi podmiotu uprawnionego. Obydwa podlegają w związku z tym opłacie stosunkowej (art. 13 u.k.s.c.).

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 r., I CZ 107/08, LEX nr 560514

W sprawie o ochronę dóbr osobistych strona dochodząca zarówno roszczeń niemajątkowych, jak i majątkowych obowiązana jest uiścić opłatę stałą od roszczeń niemajątkowych oraz opłatę stosunkową od roszczeń majątkowych.

Szczególną uwagę należy zwrócić na **art. 13 ust. 1a u.k.s.c.**, który stanowi konsekwencję nowelizacji przepisów prawa bankowego wynikającej z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 kwietnia 2015 r., P 45/12, OTK-A 2015, nr 4, poz. 46. Wyrok ten dotyczył niezgodności z Konstytucją RP przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe przyznających bankom uprawnienie do wystawiania bankowych tytułów egzekucyjnych. Trybunał orzekł, że art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 pr. bank. są niezgodne z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, przy czym utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów została odroczone do 1 sierpnia 2016 r. Początkowo ustawą nowelizującą z 25 września 2015 r. wprowadzono do art. 13 u.k.s.c. zapis, że w sprawach o roszczenia wynikające z czyn-

ności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 pr. bank., opłata stosunkowa wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 1000 zł.

§ Następnie brzmienie tego przepisu znowelizowano ustawą z dnia 18 marca 2016 r., nadając mu obowiązującą aktualnie treść. Zmiana ta miała na celu zwiększenie ochrony konsumentów i producentów rolnych prowadzących gospodarstwa rodzinne dochodzących roszczeń wynikających z czynności bankowych wymienionych w art. 5 ust. 1 i 2 pr. bank. W kontekście przedmiotowym chodzi tu zatem o sprawy wynikające z:

- przyjmowania przez banki wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenia rachunków tych wkładów;
- prowadzenia innych rachunków bankowych;
- udzielania kredytów;
- udzielania i potwierdzania gwarancji bankowych oraz otwierania i potwierdzania akredytyw;
- emitowania przez banki bankowych papierów wartościowych;
- przeprowadzania bankowych rozliczeń pieniężnych;
- wykonywania przez banki innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach;
- udzielania przez banki pożyczek pieniężnych, dokonywania operacji czekowych i wekslowych oraz operacji, których przedmiotem są warranty;
- świadczenia przez banki usług płatniczych oraz wydawania pieniądza elektronicznego;
- terminowych operacji finansowych;
- nabywania i zbywania wierzytelności pieniężnych;
- przechowywania przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępniania skrytek sejfowych;
- prowadzenia skupu i sprzedaży wartości dewizowych;
- udzielania i potwierdzania przez banki poręczeń;
- wykonywania czynności zleconych związanych z emisją papierów wartościowych;
- pośrednictwa w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym.

W kontekście podmiotowym istotne jest natomiast, aby powyższe umowy zawarte były między bankiem a konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo rodzinne. Jak wynika z uzasadnienia ustawy z dnia 18 marca 2016 r. (druk nr 202 Sejmu RP VIII kadencji), rozróżnienie to wynika zarówno ze zróżnicowanego systemu opłat sądowych w sprawach cywilnych, jak i różnej ich funkcji. Podkreślić bowiem należy, że opłaty sądowe pełnią nie tylko funkcję fiskalną, lecz także pozafiskalną. Wysokość opłaty w poszczególnych kategoriach spraw jest środkiem polityki państwa w zakresie oddziaływania na podmioty, które zamierzają inicjować postępowanie sądowe. Niskie opłaty oraz ustawowe zwolnienia od opłat w niektórych sprawach świadczą o preferencyjnym traktowaniu tych spraw (np. sprawy z zakresu prawa pracy albo sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych).

Wprowadzając omawiany ust. 1a w art. 13 u.k.s.c. oraz dokonując jego nowelizacji, uznano, że na taką szczególną ochronę zasługują **konsumenci dochodzący roszczeń wynikających z czynności bankowych**. Wskazano w nim, że zazwyczaj podmioty te w celu zaspokojenia ważnych potrzeb życiowych (np. zakup mieszkania, samochodu) muszą korzystać ze środków pieniężnych oferowanych przez banki. Ich bieżące dochody nie pozwalają bowiem na poczynienie oszczędności wystarczających na zaspokojenie tych potrzeb. To samo należy odnieść do **producentów rolnych prowadzących gospodarstwa rodzinne**, którzy w niektórych sytuacjach są zmuszeni korzystać z usług banków, aby zapewnić ciągłość działalności gospodarstwa rolnego. Dokonując omawianej nowelizacji, przyjęto, że wymienionym podmiotom powinny przysługiwać takie uprawnienia, które ułatwiają dochodzenie roszczeń wynikających z czynności bankowych. W sporze między konsumentem (producentem rolnym prowadzącym gospodarstwo rodzinne) a bankiem występuje bowiem poważna różnica co do sytuacji ekonomicznej stron i to konsument (producent rolny prowadzący gospodarstwo rodzinne) znajduje się w mniej dogodnej pozycji. Konieczność uiszczenia stosunkowo wysokiej opłaty sądowej oraz niepewność co do uzyskania i ewentualnego zakresu zwolnienia od tej opłaty (w drodze orzeczenia sądu albo referendarza sądowego) stanowi poważny czynnik, który może zniechęcać te podmioty do dochodzenia przysługujących im roszczeń.

§ Mając powyższe na uwadze, już ustawą z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1854) w omawianych sprawach przewidziano niższą górną granicę wysokości opłaty sądowej od granicy przyjętej ogólnie, a mianowicie 1000 zł zamiast 100.000 zł. Oznaczało to, że strona dochodząca roszczeń (wynikających z czynności bankowych) w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu albo przedmiotu zaskarżenia przekracza 20.000 zł, ponosi opłatę stosunkową w wysokości maksymalnej.

§ Powyższe unormowanie odnosiło się zarówno do spraw inicjowanych przez banki, jak i spraw inicjowanych przez kontrahentów banków będących konsumentami lub producentami rolnymi prowadzącymi gospodarstwa rodzinne. Jedynie natomiast w sprawach wszczętych przez konsumentów oraz osoby fizyczne prowadzące gospodarstwa rodzinne obniżenie maksymalnej wysokości opłaty stosunkowej znajduje uzasadnienie. Stąd – ustawą z dnia 18 marca 2016 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. poz. 421) – przepis ten doprecyzowano, wskazując, że chodzi o opłatę wnoszoną przez te szczególne podmioty.

W efekcie w wymienionych sprawach opłata sądowa należna od innych podmiotów, w szczególności banków, nie korzysta z tego uprzywilejowania, a jej górna granica wynosi 100.000 zł. Niezbędne jest zatem zdefiniowanie wymienionych powyżej podmiotów. Stosownie do art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Natomiast definicja osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynika z ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 2052), która w art. 5 wymienia warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby gospodarstwo mogło zostać uznane za rodzinne. Są to: prowadzenie przez rolnika indywidualnego – a zatem osobę fizyczną będącą właścicielem, użytkownikiem wieczystym, samoistnym posiadaczem lub dzierżawcą nieruchomości rolnych, których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha, posiadającą kwalifikacje rolnicze oraz co najmniej od 5 lat zamieszkałą